

Guia didàctica de l'exposició

A partir de 12 anys

Tirant lo Blanc

*Versió de Josep Palomero
Il·lustracions de Manuel Boix*

edicions
bromera

Guia didàctica referida a l'exposició temàtica
sobre el *Tirant*, basada en el llibre *Tirant lo Blanc*
(ISBN: 84-9824-70-0)

© Edicions Bromera SL
Polígon Industrial 1 – 46600
www.bromera.com
© Antoni Torreño, 2005

PRESENTACIÓ

Aquesta exposició pretén descobrir el món carregat de sentits de la novel·la *Tirant lo Blanc*, de l'autor que la va escriure i de la seua època (el segle xv). La guia que et presentem vol contribuir a fer encara més fàcil i encoratjador l'accés a aquest món de ficció, del nostre passat històric i de la projecció futura que conflueixen en el *Tirant*. S'hi proposen moltes activitats. Tu i el teu professor us podeu introduir en aquesta història tant com vulgueu: abans de la visita a l'exposició, durant el recorregut pels panells i, després, a casa o a l'escola. Tirant, en qualsevol cas, no us defraudarà.

Aquesta guia consta de tres parts diferents. En la primera proposem la lectura d'alguna versió del *Tirant* i, a més, invitem a fer una sèrie d'activitats en grup per a tenir un primer tast del món dels personatges i de l'època de la novel·la. Les activitats de la segona part són més breus, senzilles i directes, i es refereixen als continguts de l'exposició. Estaria bé que les tingueres davant en el moment de fer la visita i que les anares responent a mesura que t'endinses en la informació i en les il·lustracions de cada panell de l'exposició. Algunes es respondran amb una paraula o una frase, però no totes. No volem oblidar que pots ser molt creatiu i que tu també ets capaç d'inventar històries, fer dibuixos...

Finalment, hi ha un tercer bloc d'activitats pensades per a aprofundir en alguns dels aspectes més rellevants de la novel·la. És aquest un bloc clarament pensat per a la investigació i la reflexió madura, i un trampolí per a les teues capacitats de creació literària.

Tan sols cal afegir un punt que no deixa de ser obvi: les activitats que presentem són només orientatives i, per tant, seria convenient que els professors en triareu les més adequades, afegint i modificant les que considere convenientes. Al cap i a la fi, són els que saben de manera més directa quines són les necessitats, els gustos o els interessos de l'alumnat.

ACTIVITATS ABANS DE LA VISITA

Les activitats d'aquesta secció estan pensades per a aprofitar millor la visita a l'exposició. Llegiu alguna versió del *Tirant*, perquè si coneixeu els personatges de la novel·la i les seues peripècies a través de la lectura gaudireu més amb els panells que us hem preparat. A part de la lectura us proposem fer en grup visites, treballs, exposicions, debats...

A. Llegiu alguna versió del 'Tirant lo Blanc'

Teniu molts llibres on triar: textos llargs i curts; adaptats per a joves o per a xiquets, i versions originals. Escrits com una novel·la, com una obra de teatre, com un musical, com una història de còmic...

B. D'excursió

B1. Visiteu la Llotja o alguns edificis construïts a València al llarg del segle xv. Feu-ne un reportatge fotogràfic dels conjunts, i de detalls arquitectònics o escultòrics.

B2. Acudiu al cine a veure la pel·lícula *Tirant lo Blanc* de Vicente Aranda i feu-ne un comentari comparant la imatge que us havíeu fet de Tirant amb la que ofereix la pel·lícula.

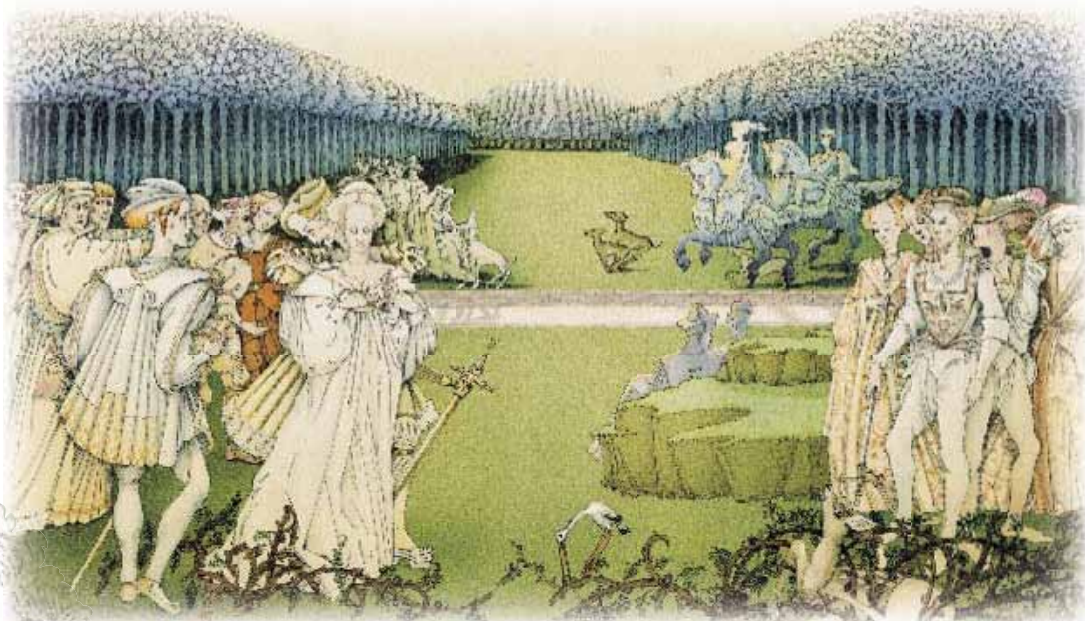
C. Informeu-vos de fets històrics importants

C1. Tirant recorre la Mediterrània i passa pel nord d'Àfrica, per Sicília i per Constantinoble. Però allò que Martorell conta que fa Tirant no succeí en la realitat. Busqueu en una enciclopèdia on es troba i quins són els fets històrics més destacats d'aquests llocs des de l'edat mitjana fins ara.

a) L'illa de Sicília, on Tirant deixa d'hereu l'infant Felip.

b) Constantinoble, que Tirant alliberarà dels turcs.

c) El Marroc o Tunísia, on naufraga Tirant.

Tirant lo Blanc

C2. Busqueu informació sobre aquests esdeveniments importants que afectaren molt els regnes peninsulars:

a) El compromís de Casp.

.....
.....
.....

b) El matrimoni d'Isabel de Castella i Ferran d'Aragó.

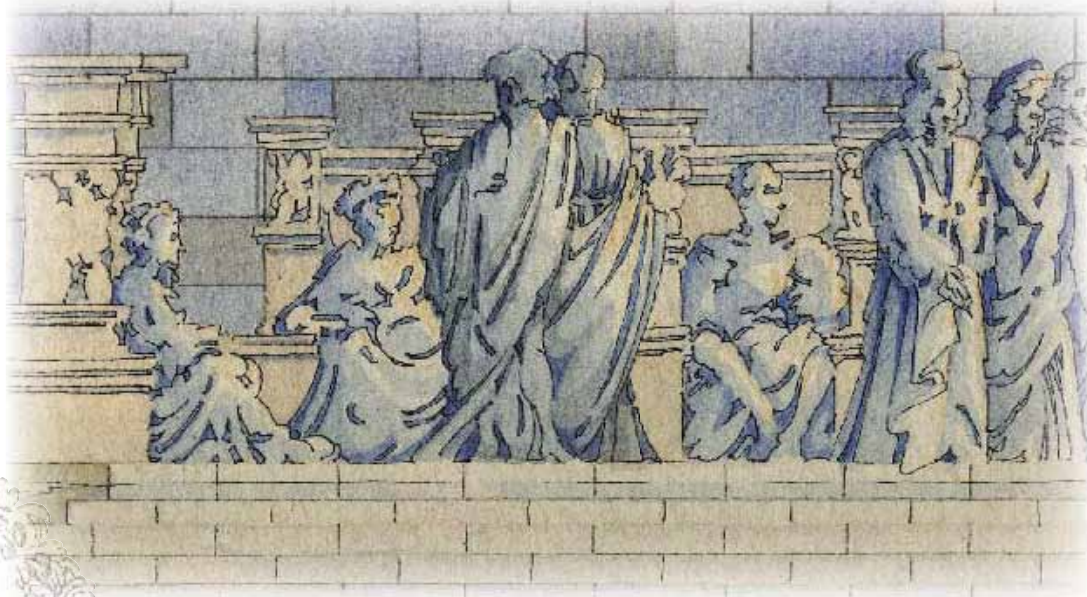
.....
.....
.....

c) L'expulsió dels jueus i el bateig obligat dels moriscos.

.....
.....
.....

C3. Tirant fa la guerra santa en la ficció, però van tenir lloc aquestes guerres en realitat? Informeu-vos sobre què van ser les croades i els croats, i quan s'esdevingueren.

.....
.....
.....

Tirant lo Blanc

D. Reflexioneu sobre algunes qüestions

D1. Si la novel·la *Tirant lo Blanc* no s'haguera escrit en l'època en què s'inventà la impremta, quin hauria estat el procediment per a fer-la conèixer? Quins avantatges importants tingué l'expansió de la impremta?

.....
.....
.....

D2. Compareu i comenteu les diferències de tiratges actuals d'un llibre en valencià, en castellà, en anglés o en danés. Una dada: la primera edició del *Tirant* tingué un tiratge de 715 exemplars.

.....
.....
.....
.....

D3. Un cavaller actua sol, però Tirant es converteix en capità d'exèrcits. Quines habilitats ha de tenir, segons tu, un estrateg militar, a part de les pròpies d'un bon combatent?

.....
.....
.....

D4. El text d'Abu-Saad al-Harawi següent s'escrigué a Bagdad arran de la primera croada, i el trobaràs reproduït en uns dels panells de l'exposició. Què ha canviat en aquella ciutat i què no? Creus que algú podria identificar-se encara avui amb aquestes paraules? Relacioneu la *jihad* islàmica amb la croada cristiana i debateu si al vostre parer es justifiquen les guerres santes.

Quanta sang vessada! Quantes jovenetes, avergonyides, no han hagut d'amar-se amb les mans els rostres gentils! La pitjor arma de l'home és vessar llàgrimes quan les espases atien el foc de la guerra. Mai els musulmans no han estat humiliats d'aquesta manera, mai les seues terres no han estat tan salvatgement devastades.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tirant lo Blanc

E. Inventeu i conteu històries

E1. Segurament hi ha situacions i fets al món actual que no us agraden. Pensa en una i imagina un personatge heroic per a una història, que s'encarregue –com fa Tirant en la novel·la– de solucionar aquella situació gràcies a les seues qualitats. Descriu com és i quines qualitats té el personatge que has imaginat.

E2. Reuniu-vos per a contar històries picardioses i acudits com fan sovint a la cort els personatges del *Tirant lo Blanc* per a passar-ho bé. Qui conta millor les històries de tots vosaltres? Escriu ací la teua història o acudit.

ACTIVITATS DURANT LA VISITA A L'EXPOSICIÓ

L'exposició del *Tirant lo Blanc* consta de nou panells, que has d'observar molt atentament. La teua observació serà més activa, entretinguda i profitosa si, alhora, consultes les informacions i fas les activitats d'aquesta guia, sobretot les d'anotar, marcar els textos, omplir buits, unir conceptes... Les altres –aquelles tasques que requerisquen més reflexió, o una redacció, o un dibuix personal...– poden perfilarse durant l'exposició només, i acabar-se després, a partir de detalls que hages anotat ací o en classe.

Abans que comences les activitats, seria convenient que feres una volta ràpida per tots els panells per a fer-te una idea general del conjunt de l'exposició.

Mentre reculls informació i fas les activitats, és molt important que, si has llegit alguna versió del llibre, observes les imatges i les frases citades del *Tirant* i les identifiquis amb el que has llegit. Això t'ajudarà a contrastar les idees que ja tenies sobre personatges i situacions. Si no has llegit el llibre, les imatges et posaran en situació i t'ajudaran a imaginar el que llegiràs i gaudiràs molt prompte.

1 La novel·la sense fronteres

1.1. Completa amb la informació del panell:

Tirant lo Blanc és, segons molta gent, el millor de la literatura del segle perquè la matèria la tracta amb molt de desconegut fins aquell moment. La novel·la acaba d'una manera

1.2. Llig les paraules d'elogi que el capellà de *Don Quixot de la Manxa* fa del *Tirant* i digues després si és vertader (V) o fals (F):

Valga'm Déu! Que ací estiga Tirant lo Blanc! Doneu-me'l, amic, que és per a mi un tresor d'alegries i una mina de passatemp. De veritat vos dic que, pel seu estil, és aquest el millor llibre del món: ací mengen els cavallers, i dormen, i moren als seus llits, i fan testament abans de la mort, coses que no es troben en els altres llibres d'aquest gènere. Porteu-vos-el a casa i llegiu-lo. Veureu que és veritat tot el que us he dit.

El capellà decideix salvar el *Tirant* perquè:

- És un llibre molt divertit.
- És un llibre que et fa pensar molt.
- Té un estil molt realista.
- Té una fantasia desbordant.
- Els cavallers sempre es veuen en les seues accions més nobles i triomfants.
- Els cavallers apareixen en accions quotidianes i normals.
- Els cavallers són invencibles i, quan moren, ho fan en grans batalles.

1.3. Escriu el nom d'alguna obra literària que siga molt important per a la literatura de tots els temps, com ho és *Tirant lo Blanc*:

.....

.....

.....

.....

Tirant lo Blanc

1.4. A continuació, trobaràs alguns dels aspectes i qualificatius amb els quals Vargas Llosa ha definit el *Tirant*. Relaciona aquests qualificatius de l'esquerra amb les anècdotes de la novel·la, que et revelem a la dreta.

1) Humor	a) Qui acaba d'emperador de l'imperi grec és Hipòlit, que no havia fet quasi res en la novel·la.
2) Ironia	b) Tirant és molt valent i enginyós a les batalles, però molt tímid i vergonyós davant del seu amor.
3) Elements cavallerescos	c) Tirant s'amaga davall d'unes teles perquè l'emperadriu no el descobreisca, i aquesta se li asseu damunt.
4) Elements psicològics	d) Tirant, pel foradet d'una caixa, veu com es despulla Carmesina i com Plaerdemavida la banya repassant-li totes les parts del cos.
5) Erotisme	e) La novel·la es fa ressò de la conquesta turca de la ciutat de Constantinoble.
6) Història	f) En la història no hi ha ni animals fantàstics, ni personatges invencibles ni elements sobrenaturals.
7) Realisme	g) A les festes d'Anglaterra es fan tornejos entre cavallers, que duren tot un any.

1.5. En la primera pàgina del llibre reproduïda en el panell es pot llegir en gran:

A honor lahor e gloria de nostre senyor deu Jesu christ e de la gloriosa sacratissima verge Maria mare sua senyora nostra comença la letra del present libre appellat Tirant lo blanch: dirigida per mossen Joanot martorell cavaller al serenissimo princep don Ferrando de portogal.

Escriu un text a continuació, que explique el mateix de dalt però amb una expressió que entengues bé i seguint les normes d'ortografia que coneixes.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.6. Quines diferències trobes entre la manera d'escriure i presentar un llibre en el segle xv respecte a les d'ara?

a) Paraules i expressions diferents.	b) Ortografia i puntuació diferents.	c) Cal·ligrafia i disseny de la pàgina diferents.
--	--	---

1.7. Les primeres lletres dels paràgrafs de la primera pàgina del *Tirant* són la **A** i la **M**. Estan dibuixades com a caplletres. Dibuixa ara tu una altra lletra diferent que tinga el mateix estil de caplletra.

1.8. Explica la relació que hi ha entre els títols dels subapartats del panell 1 i les il·lustracions que acompanyen els textos.

a) Una novel·la cavalleresca

.....
.....

b) El joc de la seducció

.....
.....

c) I Tirant mor d'una simple malaltia

.....
.....

1.9. Decideix si les afirmacions següents són correctes o incorrectes a partir de la informació que aporta el panell.

- La novel·la es va publicar per primera vegada el 1490.
- L'espai per on discorre la novel·la és l'oceà Atlàntic.
- Els personatges no viuran situacions increïbles i allunyades de la versemblança.
- Les relacions amoroses es condemnen moralment.
- Hi ha moltes escenes eròtiques. Aquestes són divertides i no costa trobar-les.
- Tirant al llit, d'una malaltia.
- Al final, Tirant serà emperador de l'imperi grec.
- Al final, Tirant es casa amb Carmesina i allibera Constantinoble.

1.10. Reescriu les afirmacions incorrectes de l'activitat anterior perquè siguin ara correctes.

.....
.....
.....

2 Joanot Martorell

2.1. Respon amb una o dues paraules les preguntes següents sobre la biografia de Joanot Martorell:

- a) D'on procedia la seua família?
- b) A quin estament social pertanyia?
- c) Digues el nom d'alguna de les possessions de la família.
- d) En quin segle va viure?
- e) Quants anys va viure?
- f) Quin poeta va ser cunyat seu?
- g) Quan es va publicar per primera vegada el *Tirant lo Blanc*?
- h) Quan es publicà l'obra, quants anys havien passat de la seua mort?

2.2. A continuació, et presentem les dates de naixement i mort d'alguns dels principals escriptors valencians del segle xv. Compara-les i respon després.

- Joanot Martorell, autor del *Tirant* (1413-1465)
- Jordi de Sant Jordi, poeta (1400-1424)
- Ausiàs March, poeta (1397-1459)
- Isabel de Villena, autora de *De Vita Christi* (1430-1490)
- Roís de Corella, poeta i prosista (1440-1497)
- Jaume Roig, metge i autor del *Llibre de les dones* (1400-1478)

- a) Qui va viure més anys i qui menys anys?
- b) Quins escriptors no pogueren conèixer-se mai entre si?
- c) Qui és el més vell de tots i qui el més jove?
- d) Qui són més majors o més joves que Martorell?

2.3. En el panell 2 hi ha reproduït un full manuscrit del *Tirant*. Observa'l i contesta:

a) Per què és difícil de llegir?

b) Què significa *manuscrit*?

c) Quina diferència hi ha entre un full *manuscrit* i un full *imprés*? Pots ajudar-te comparant el full manuscrit del *Tirant* amb la pàgina impresa del panell 1.

.....

.....

.....

2.4. Imagina una reunió a València, el 1461, dels escriptors de l'activitat 2.2. Martorell fa un any que ha començat la seua novel·la *Tirant lo Blanc*. Els ha arribat a les mans un exemplar de la *Biblia* de Gutenberg (el primer llibre imprés del món) i volen parlar dels avantatges que tindrà aquest invent.

a) Qui són els dos poetes que no podran acudir a la cita de cap manera? Per què no podran?

.....

.....

b) Quina edat deuen tenir els assistents?

.....

.....

c) Inventa una intervenció en què els escriptors parlen sobre l'avantatge d'un llibre imprés amb el sistema de Gutenberg, respecte a un llibre manuscrit seu.

.....

.....

.....

.....

.....

2.5. Digues quines afirmacions són vertaderes i quines falses.

Joanot Martorell no és un cavaller afortunat perquè...

- Perdé l'honor.
- Va morir pobre i endeutat.
- No li tocà mai la loteria.
- Perdé les terres de la família.
- Li van amputar una cama i un braç.

2.6. Relaciona les anècdotes de la vida de Martorell que hi ha a continuació amb pèrdues relacionades amb els diners, les terres o l'honor:

ANÈCDOTES DE LA VIDA DE JOANOT MARTORELL	PÈRDUA DE
a) Martorell es va enemistar amb la monarquia.
b) El comanador de Montalbà es va quedar amb les seues terres de Murla i la Vall de Xaló.
c) Un cavaller amb qui havia de combatre per defensar la família no va acudir al duel.
d) Va haver d'empenyorar la seua novel·la <i>Tirant lo Blanc</i> per a poder subsistir.
e) El dot del casament de la seua germana Isabel va ser molt car i li calgué vendre les terres del Camp de Morvedre.

2.7. Mira el dibuix de Kirieleyson de Muntalbà: està a punt de tenir l'atac de fel que el mata en la novel·la. Estableix punts de contacte amb la mort de Gonçal d'Íxer, el comanador de Montalbà, que es produí abans que es duguera a terme un combat a mort entre ell i Joanot Martorell.

.....
.....

2.8. Els Martorell posseïren terres i cases a Gandia, València i a les actuals comarques de la Marina Alta i el Camp de Morvedre. Joanot Martorell, l'hereu familiar, ho va perdre tot al llarg de la seua vida. Pinta, en el aquest mapa de comarques, les zones on els Martorell tingueren possessions durant algun temps.

Tirant lo Blanc

2.9. Explica la relació que les persones següents tingueren amb Martorell:

- a) Gonçal d'Íxer:
- b) Ausiàs March:
- c) Martí Joan de Galba:

2.10. **El món al revés.** En el text que hi ha a continuació s'ha trastocat tota la informació veraç sobre la vida de Martorell. Amb l'ajut del panell, escriu un text paral·lel que reflectisca la veritat sobre l'autor i la seua obra.

Joanot Martorell tingué una vida d'èxits constants. A poc a poc anà aconseguint terres i favors del rei, i arribà a ser una persona molt valorada en la seua època. Aquest fet contrasta curiosament amb el protagonista de la seua novel·la més coneguda: *Tirant el Negre*. Aquest personatge és un cavaller pobre i lleig, que va de desgràcia en desgràcia perdent batalles i credibilitat. Per culpa d'ell la ciutat de Constantinoble cau en poder dels turcs. Joanot Martorell era tan ric al final de la seua vida, que fins i tot va contractar un escrivà, Martí Joan de Galba, perquè escrivira còpies a mà del llibre. Se sap que és ell l'autor dels capítols de la primera part del *Tirant*.

Joanot Martorell tingué una vida

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

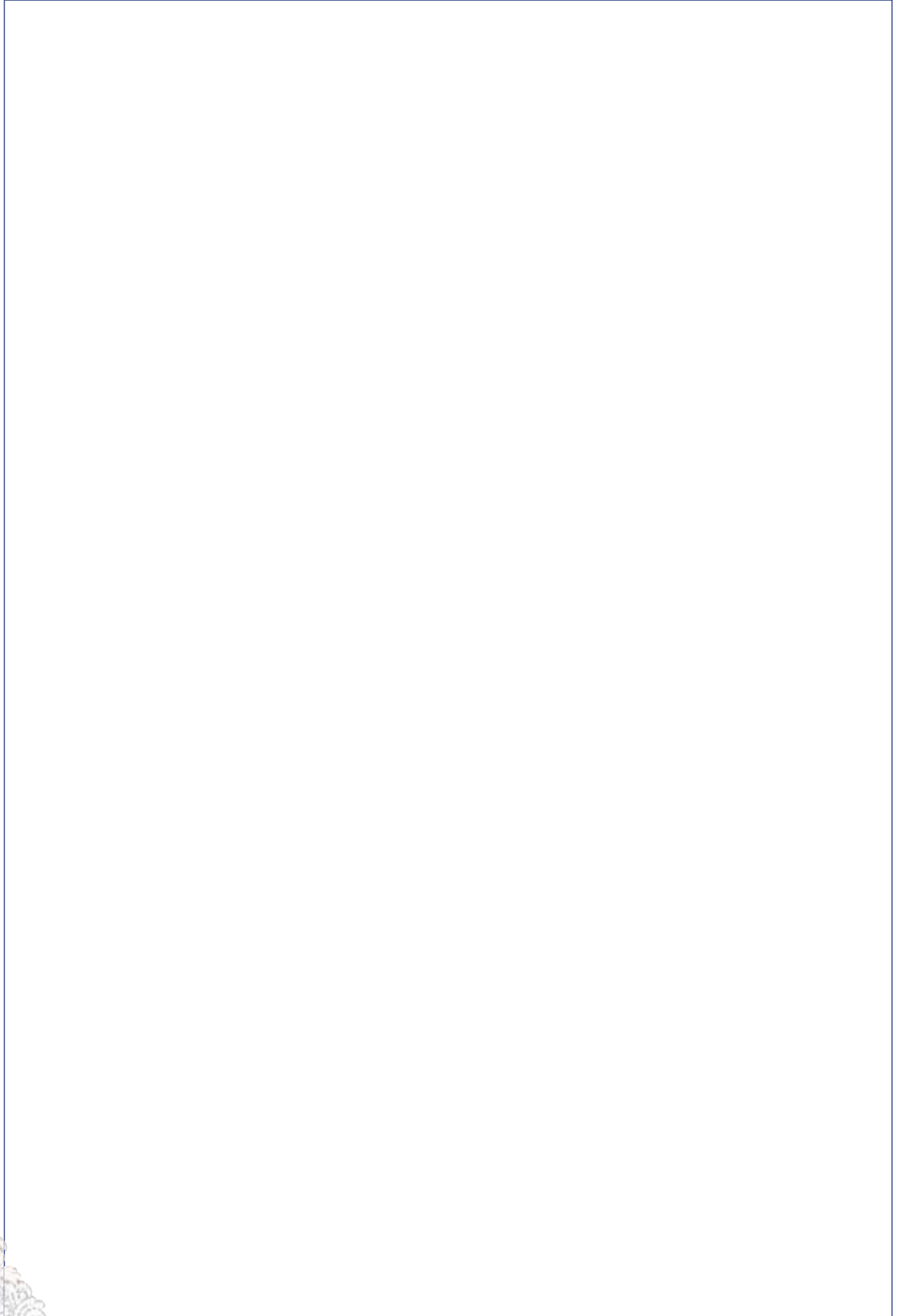
2.11. Quin és el títol de la novel·la de Silvestre Vilaplana sobre la biografia de Joanot Martorell?

.....

Tirant lo Blanc

2.12. Dibuixa una coberta diferent per a una nova biografia sobre l'autor del *Tirant* i inventa'n igualment un altre títol.

3 València al temps de Martorell

3.1. En l'aquarel·la d'Anthonie van der Wijngaerde que es reproduïx en el panell es poden identificar molts dels espais i monuments de la València de Martorell i també de l'actual. Localitza en el plànol els punts següents ajudant-te de l'esquema que et facilitem:

- Les torres de Serrans
- El palau reial
- La catedral i el Miquelet
- La llotja i el mercat
- El riu Túria
- El convent de la Trinitat
- Les muralles
- El convent de Sant Domènec
- Les torres de Quart

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.

3.2. Relaciona els comentaris següents amb els espais que has identificat en l'activitat anterior:

- a): És l'edifici més emblemàtic de la prosperitat mercantil valenciana. Està profusament decorat amb gàrgoles i relleus a les portes i finestres.
- b): En temps de Martorell, el famós campanar encara no estava acabat i es feien importants obres d'ampliació de la Seu.
- c): Marcava el contorn de la ciutat pel nord. Per accedir-hi s'havien construït ponts (d'esquerra a dreta: el pont del Reial, de Catalans o de la Trinitat, de Serrans i de Sant Josep.)

- d): Era l'accés més important a la ciutat des del nord. La magnificència d'aquesta porta encara ressaltava més pels ornaments que tenia.
- e): Aquesta porta era l'entrada normal per a la gent que venia de l'oest, de pobles com Xirivella, Manises o Quart.
- f): Ja ha desaparegut, però era un dels edificis més sumptuosos de l'època. Al seu lloc hi ha en l'actualitat els Jardins de Vivers o «Jardins del Reial».
- g): Seu de l'orde dels dominics valencians, d'on van eixir persones de la importància i renom de sant Vicent Ferrer.
- h): Entre els seus murs va viure Isabel de Villena, que fou abadessa del convent i també una escriptora molt singular.
- i): Encerclaven completament la ciutat vella i es van conservar fins al 1865, perquè eren un destorb per al creixement de la ciutat.

3.3. Busca les frases del text següent que es relacionen amb les afirmacions del panell 3, que et reproduïm a continuació:

A València, al segle xv es produiran unes millores urbanístiques molt importants. Paral·lelament, hi haurà un gran creixement de la població, que arribarà a ser de 70.000 persones, dins i fora de la muralla, amb els murs interiors de la moreria, la jueria i el bordell. De resultes d'això, València es convertirà en la ciutat més poblada de la Corona d'Aragó i una de les més grans d'Europa occidental. L'atracció de la ciutat, les possibilitats i el prestigi de la vida urbana també afectaran els sectors acomodats: la noblesa abandonarà el castell en el camp pel palau en la ciutat. Així és com València es transformà en capital cultural i literària.

RAFAEL MATOSES i SALVADOR VENDRELL

Ausiàs March. El poeta i el seu temps. Edicions Bromera (adaptació)

- a) València és una urbs populosa que floreix culturalment.

b) La Llotja de València és esplendorosa.

.....

c) Pels carrers de València van coincidir els millors escriptors de la nostra literatura.

.....

d) La població de la ciutat es caracteritzava pel seu mestissatge.

.....

3.4. Relaciona els escriptors que coincidiren a la València del xv (esquerra), amb alguna de les seues obres (dreta):

1. Joanot Martorell	a) <i>Vita Christi</i>
2. Àusiàs March	b) <i>El llibre de les dones</i>
3. Isabel de Villena	c) <i>La tragèdia de Caldesa</i>
4. Jaume Roig	d) «Veles e vents han mos desigs complir»
5. Roís de Corella	e) <i>Tirant lo Blanc</i>

3.5. En el gravat hi ha escrits alguns dels noms dels escriptors que formaven part de l'escola satírica valenciana. Anota'ls ací amb la teua cal·ligrafia i l'ortografia actual.

.....

.....

3.6. Llig el fragment del Tirant lo Blanc referit a València i marca quines son les afirmacions correctes de mes avall:

Aquell frare era natural d'una ciutat que és anomenada València, la qual ciutat fon edificada en pròspera fortuna i s'enorgullia d'ésser molt pomposa i de molt valentíssims cavallers poblada, de tots béns fructífera i de totes les altres coses molt abundosa, d'on se trauen més mercaderies que de ciutat que en tot lo món sia. La gent d'allí natural és molt bona e pacífica i de bona conversació. Les dones d'allí naturals són molt femenines, no molt belles, però més atractives que totes les restants del món; car amb el seu agraciat gest i amb la bella eloquència captiven els hòmens. Aquesta noble

ciutat vindrà amb el temps en gran decaïment per la molta maldat que hi haurà en els habitants. La causa d'açò serà que es poblarà de moltes nacions de gents, que quan seran mesclats, la llavor que n'eixirà serà malvada. Tres congoixes ha de sostenir aquella noble ciutat: la primera de jueus, la segona de moros, la tercera de cristians que no vénen de natura, que per causa d'ells rebrà gran mal i destrucció.

Tirant lo Blanc, capítol 330

- València és molt rica en fruits.
- El bordell de València era molt conegut.
- A València hi ha molts cavallers valents.
- Les dones valencianes són bellíssimes.
- A València habiten comunitats de cristians, de moros i de jueus.
- Els jueus van ser expulsats de la península Ibèrica al final del segle.
- Els moriscos van ser expulsats el 1609.
- Els moros, els jueus i les prostitutes vivien en recintes tancats dins dels murs de la ciutat.
- Els cristians nobles i il·lustrats deixaran de conrear la literatura en el segle XVI.
- La gent de València té l'habilitat de saber conversar.
- De València ixen moltes mercaderies arreu del món.

3.7. Aquest fragment descriptiu de València es completa amb una premonició. Creus que és justa des dels actuals patrons ètics? Contesta en unes poques línies, amb un text que tinga per títol: La convivència de cultures i religions.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.8. Descriu el retaule del mestre del Grifó. Quins personatges hi ha? On es troben?
Què passa a l'escena?

.....
.....
.....
.....
.....

3.9. Inventa un diàleg teatral en el qual intervinguen la majoria dels personatges dibuixats al retaule (sant Vicent, el dimoni, moros...).

SANT VICENT:

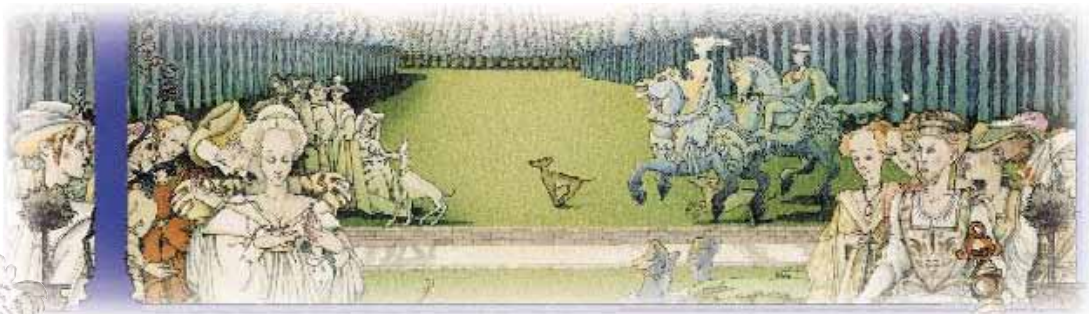
.....
..... :
..... :
..... :
..... :
..... :
..... :
..... :

3.10. Quan s'acaba la «glòria» del xv valencià? Pots ajudar-te amb informacions contingudes en l'epígraf *El «decaïment» anunciat*.

a)

b)

c)

4 El domini de la Mediterrània

4.1. Completa els espais buits amb la informació que trobaràs en el panell 4:

L'autor de *Tirant lo Blanc* visqué, sobretot, durant el regnat d'.....
Aquest rei volia assegurar-se el control de, i ho va aconseguir a través de El rei va muntar la cort a la ciutat de, però la reina vivia lluny, a, Nàpols va guanyar molt amb el Magnànim perquè aquest era un bon mecenes i va ajudar molts i

4.2. Compara en una taula cronològica els anys de vida de Martorell amb els del rei Alfons o els del seu regnat.

4.3. En el panell es reproduïx una miniatura en què apareixen el rei i dos personatges més. Explica qui són cadascun d'ells, i què representen.

.....
.....
.....
.....
.....

4.4. En la pintura del port i la ciutat de Nàpols es poden veure molts elements i construccions: el far, la dàrsena, el moll, les embarcacions (caravel·les, galeres i barques), el palau, l'església, les muralles, la platja... Identifica'ls ajudant-te d'algunes definicions que et facilitem a continuació:

- a) Residència fastuosa de nobles i reis:
- b) Lloc protegit artificialment on poden estar segures les embarcacions:
- c) Construcció que serveix per a facilitar l'embarcament i desembarcament de persones i mercaderies:
- d) Embarcacions de guerra, de rem, baixa borda i amb un sol pal major:
- e) Vaixells comercials de veles quadrades i castells de proa i popa, amb més espai per a les mercaderies:
- f) Torre amb una llanterna al cim, que serveix de referència als navegants:
- g) Embarcació petita de rem per navegar curtes distàncies:
- h) Edifici consagrat al culte per als cristians:
- i) Pareds que tanquen un recinte per a protegir-se d'enemics de l'exterior:
- j) Costa de mar plana, formada de sediments d'arena o pedres menudes:

4.5. Fes una descripció del dibuix del port i la ciutat de Nàpols utilitzant el vocabulari que has treballat en l'activitat anterior.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.6. Conta el nombre de galeres i el nombre de caravel·les de la il·lustració i decideix si el port de Nàpols es destinava en l'època del dibuix a un ús sobretot militar o sobretot comercial. Raona la resposta.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.7. Compara el dibuix que has estat treballant amb la fotografia actual de la vila de Peníscola. Quines semblances trobes entre les dues imatges?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.8. Llig l'epígraf *Calixt III, el papa valencià* i respon:

- a) Quin era el seu nom abans de ser nomenat Papa?
- b) D'on procedia el Papa?
- c) Es pensava en aquella època que València era poderosa?
- d) Quin objectiu comú tenen Tirant i Calixt III?
- e) Es pogué alliberar Constantinoble?

4.9. Pinta, en el mapa que tens a continuació, la zona d'influència dels reis i papes valencians en temps de Martorell: Catalunya, Aragó, Regne de València, Illes Balears, Sardenya, Sicília, Regne de Nàpols i Estats Vaticans.

4.10. Localitza en els mapes del panell la ciutat de Nàpols i la de València. On estan cadascuna de les dues ciutat en relació a la Mediterrània?

.....
.....

4.11. Escriu, seguint un ordre cronològic, el nom dels llocs que segueixen els itineraris de Tirant fins a arribar a Constantinoble (línies verda i roja del mapa *Els viatges de Tirant*.)

.....
.....
.....
.....

4.12. Compara els dos mapes que es reproduïxen en el panell i respon:

a) Quines semblances tenen les rutes de Tirant i les rutes comercials valencianes?

.....
.....

b) D'on parteixen les rutes comercials i quins són els principals ports que s'assenyalen en el mapa?

.....
.....

c) I pel que fa a les de Tirant, quins en són els punts importants?

.....
.....

5 L'edat mitjana s'acaba

5.1. En les ciutats renaixentistes d'esplendor no es construirà només una gran catedral, sinó que es multiplicaran la quantitat d'edificis emblemàtics. Com es veu açò reflectit en el dibuix que Manuel Boix fa imaginant una ciutat de la cort de Sicília?

.....

.....

.....

5.2. La il·lustració de Boix conté algunes bromes del dibuixant. Busca els edificis de les fotografies següents, barrejats entre el conjunt d'edificis del dibuix de la ciutat.

Empire State Building
de Nova York

Edifici Chrysler de Nova York

Sagrada Família de Barcelona.

On estan cadascun d'aquests edificis en el dibuix?

.....

.....

.....

5.3. En l'espai que et donem a continuació, copia el dibuix d'un dels edificis que cregues que sí que podria ser de l'època del *Tirant*.

5.4. Relaciona les dates i les xifres d'una columna amb la informació que apareix en la columna del costat.

1490 ●	● Caiguda de Constantinoble.
1450 ●	● Inici del Concili de Trento.
1492 ●	● Nombre d'exemplars de la primera edició del <i>Tirant lo Blanc</i> .
1453 ●	● Any probable de la mort de Joanot Martorell.
715 ●	● Primera publicació del Tirant.
1545 ●	● Gutenberg comença a utilitzar la impremta.
1479 ●	● La reina Isabel de Castella i el rei Ferran d'Aragó es casen.
1465 ●	● Cristòfor Colom arriba a Amèrica.

5.5. Observant el gravat de Constantinoble i la fotografia d'Istanbul, tria un final per a cada oració de les següents.

a) A la ciutat d'Istanbul:

- s'han conservat edificis de l'antiga Constantinoble.
- s'han enderrocat tots els monuments del passat cristià.

b) L'església de Santa Sofia es va transformar en:

- un palau.
- una mesquita.

c) La ciutat es troba:

- muntanya endins.
- a la vora de la mar.

d) Al costat de Santa Sofia es va construir una magnífica:

- mesquita.
- casa de banys i massatges.

e) La ciutat es troba:

- accessible a tots els pobles i persones que volgueren entrar.
- emmurallada per tots els costats.

f) Istanbul és una ciutat:

- plena d'història i monuments.
- d'escàs interès per als visitants.

5.6. Compara l'aspecte i els vestits dels retrats de Mehmet II i Gutenberg. Com podem saber que pertanyen a cultures diferents?

.....
.....

5.7. Respon aquestes preguntes breument amb la informació que trobaràs en el panell:

a) Quin era l'edifici central de la ciutat de Constantinoble?

b) Quin és el nom actual de l'antiga ciutat de Constantinoble?

c) Quin turc va conquerir Constantinoble als cristians?

d) De quin material seran les lletres de la impremta de Gutenberg?

e) Quina fou una de les ciutats pioneres en la difusió de la impremta?

.....

f) Quin esperit tindrà el Concili de Trento del segle XVI?

.....

g) Cap a quin continent s'adreça l'interès europeu a partir del 1492?

.....

5.8. Completa els espais buits amb la informació que falta:

Joanot Martorell viu en una època en què s'està acabant. I això es veu reflectit en la seua novel·la....., perquè tracta de la caiguda de i perquè es recorren contínuament rutes..... com es recorrerà l'oceà quan les naus europees solquen

Els temps han canviat: Constantinoble s'ha convertit en la ciutat d' Gutenberg ha inventat la.....; Castella i Aragó s'han i ja no es mira tant el Mare..... (la mar.....) perquè els interessos se centren ara en el continent

6 La formació del cavaller

6.1. Els dos primers dibuixos del panell 6 il·lustren molt bé l'epígraf *Un «arbre de Batalles»*. Reconeix tots els elements dels dibuixos, en el text que explica la presentació del personatge de Tirant.

1. *Dibuix* → *L'ermità passa un llibre a Tirant.*

Explicació → *És el llibre amb què l'ermità instrueix Tirant.*

2.
.....
3.
.....
4.
.....
5.
.....

6.2. Guillem de Varoic llig a Tirant els requisits que ha de tenir un bon cavaller. Quins són aquests, al teu parer?

Un cavaller ha de:

- a)
- b)
- c)
- d)
- e)

6.3. Completa amb la informació que trobaràs en el panell:

- a) El nom anglès de Varoic és
- b) El llibre que l'ermità llig a Tirant és
- c) Les festes de la boda del rei d'Anglaterra duren
- d) El premiat com a millor cavaller en els tornejos és
- e) La miniatura d'un torneig prové del llibre

6.4. Descriu la miniatura del torneig que hi ha en el panell.

a) Quanta gent hi ha?

.....
.....

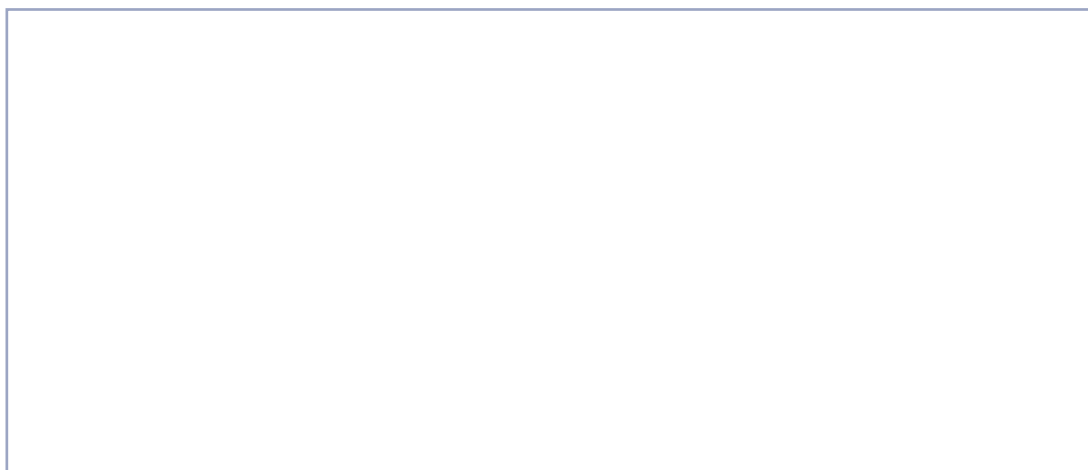
b) On està situat cada grup de persones?

.....
.....

c) Com és el camp de lliça on combaten els cavallers?

.....
.....

6.5. Dibuixa els escuts o senyeres que més t'agraden dels que apareixen en la miniatura.

6.6. Compara aquests jocs tan arriscats amb algun esport o espectacle actual de masses (futbol, boxa, correguda de bous...). Quines semblances i quines diferències hi ha?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tirant lo Blanc

6.7. Per l'últim epígraf del panell se sap que Tirant és savi en la cort i en la guerra, i hi ha dos dibuixos d'Enric Solbes que il·lustren aquesta explicació. Quin dels dos dibuixos correspon a la saviesa de Tirant en la cort i quin a la seua saviesa en la guerra? Raona la resposta amb una reflexió.

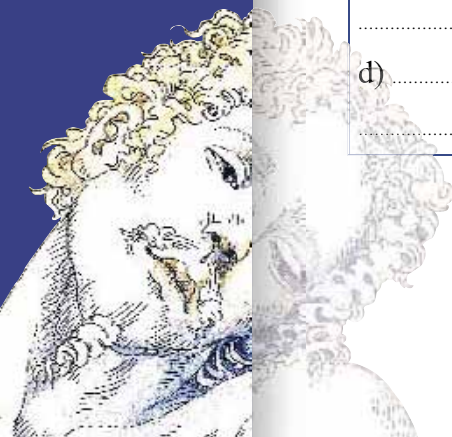
a) *Els reis de Sicília reben Tirant i Felip* es relaciona amb la saviesa de Tirant en la perquè:

b) *Tirant s'enfronta als moros* es relaciona amb la saviesa de Tirant en la perquè:

6.8. Situa en cada columna les afirmacions que facen de Tirant un savi en les relacions cortesanes o en la capitania dels exèrcits:

S'enfronta amb enginy als moros, a l'estret de Gibraltar. / Fa de mestre de cerimònies en la rebuda que els reis de Sicília fan a Felip. / És un gran estrateg militar. / Coneix les regles de la cortesia de palau. / Allibera illes i ciutats assetjades al llarg de la Mediterrània. / Aconsegueix casar l'infant Felip amb Nicomana. / Està preparat per a l'amor de Carmesina. / Acudeix a socórrer Constantinoble amenaçada pels turcs.

SAVI EN LES RELACIONS CORTESANES	SAVI EN LA CAPITANIA DELS EXÈRCITS
a)	a)
b)	b)
c)	c)
d)	d)

6.9. Explica com creus que va funcionar això de protegir la nau d'un atac només amb cordes. Creus que aquest enginy va ser efectiu?

.....
.....

6.10. Imagina que has d'instruir algú que ha viscut lluny de les normes més elementals de societat, i ha d'anar a una recepció important guardant les formes. Dóna-li tres bons consells perquè no clave la pota; com ho fa Tirant amb el maldestre de Felip.

1r consell:

2n consell:

3r consell:

7 Esclata l'amor

7.1. Completa aquest text amb les paraules següents a partir de la informació de la presentació del panell anomenada *La lluita sentimental i militar*.

hereu, turcs, cos, derrota, Carmesina, conquerir, reconquerir, pits, emperador, Constantinoble, dol

Tirant acudeix a per socórrer l'imperi grec de la imminent a mans dels Arriba al palau de l' i veu que tots estan de per la mort de l' Allí s'enamora perdudament de quan veu els seus descoberts. A partir d'aleshores té dos objectius: el capità Tirant ha de l'imperi, i l'enamorat Tirant ha de el cor i el de Carmesina.

7.2. Llig l'epígraf *Una mascletada de passions* i explica el perquè del títol.

.....

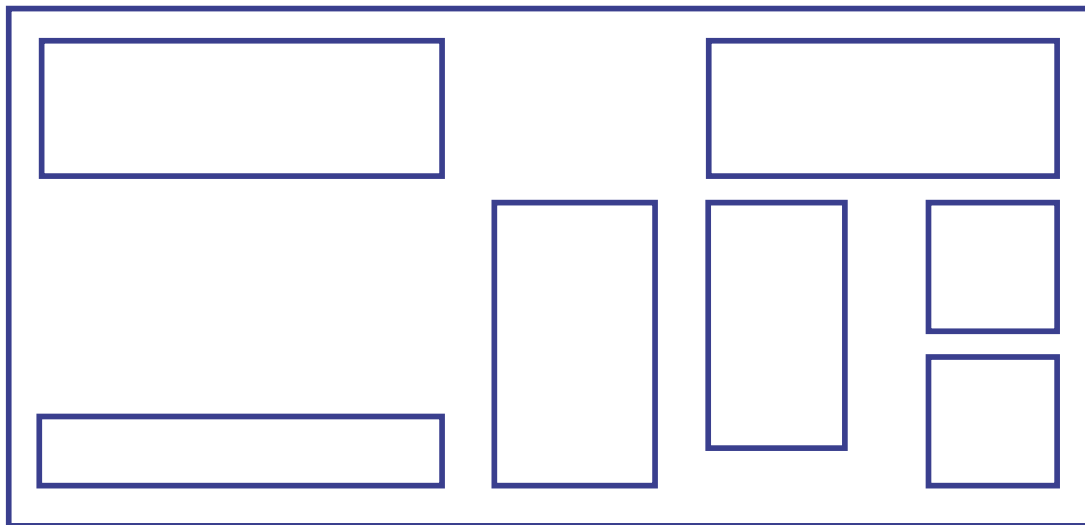
7.3. En l'epígraf *Una mascletada de passions* es donen els noms de parelles de personatges que juguen a la seducció i a l'amor. A quina parella de les esmentades es refereixen aquestes converses?

PARELLA:	PARELLA:
Posà el cap davall la roba, manà a Tirant que posara el seu i li digué: «besa'm en els pits per a consol meu i repòs teu». I aquell ho va fer de molt bon grat. Després d'haver-li besat els pits, li besà els ulls i la cara.	<p>–Hipòlit, fill meu, sí que et veig pà·lid. T'has aprimat. Deus patir molt pel teu amic. Jo mateixa no hi ha nit que no em desvetle pensant en ell.</p> <p>–Si jo dormira amb una senyora com vos no la deixaria viure, però com que no tinc companyia,estic desficiós i per això em noteu desmillorat.</p>

PARELLA:	PARELLA:
<p>–Oh, aquesta sí que és bona –digué l'emperador– com m'agrada el que dius. Et jure que si no tinguera muller no en prendria una altra sinó a tu.</p> <p>Com Plaerdemavida va vore que venia l'Emperadriu, abans que ningú parlara li digué: «moriu-vos ràpid, senyora, mireu què m'ha dit el senyor Emperador, que si no tinguera muller m'esposaria a mi. Així doncs no molesteu i moriu-vos rapidet.»</p>	<p>Estefania agafava el llençol, se'l posava en la boca i l'estrenyia fort amb les dents per a no cridar. I com que no podia més acabà per fer un crit: «Pobra de mi, què faré? Pareix que vulgueu matar-me.» Llavors Diafebus li tapà la boca, i la meua ànima es queixava de la desventura de no provar aquell plany saborós.»</p>

7.4. Ací tens un esquema de les il·lustracions del panell. Posa en el requadre que corresponga l'escena eròtica que creus que està tenint lloc.

- Tirant arriba a una sala del palau de l'emperador a Constantinoble i descobreix Carmesina descordada i mostrant els pits.
- Carmesina accepta que Tirant li toque a plaer les mamelles, però li prega que no passe avant, perquè vol conservar la virginitat. Tirant accepta les condicions dels seus encontres.
- Plaerdemavida amaga Tirant en una caixa que hi ha davant de la banyera de Carmesina perquè veja com es despulla i com la banya. Llavors acudeix la Viuda Reposada i també es fica nua a la banyera.

- d) Carmesina pregunta a Tirant què li passa i aquest li respon que està enamorat. Quan aquella vol saber de qui, Tirant li dóna un retrat de la seua enamorada, que no és sinó un espill on Carmesina es veurà reflectida.
- e) Plaerdemavida condueix Tirant fins al llit de Carmesina mentre aquesta dorm. A poc a poc, Tirant va palpant la princesa, i quan es desperta un poc la donzella l'enganya dient que és ella que la toca perquè té la pell molt fina.
- f) La Viuda Reposada sent que hi ha algú a la cambra de la Princesa. Gelosa com està de l'amor entre Tirant i la princesa dóna la veu d'alarma i Tirant ha d'escapar per la finestra. La corda que utilitza és massa curta, cau i es trenca una cama.
- g) Al jardí, entre altres jocs i entreteniments, les donzelles de Carmesina juguen a ser seduïdes per Lausetà, el jardiner del palau. Una d'elles s'ha disfressat d'aquell.

7.5. Posa una creu davant de les afirmacions que es pugen aplicar al *Tirant lo Blanc*.

- La novel·la se centra només en les batalles i triomfs del cavaller Tirant.
- Tirant lo Blanc s'enamora en arribar a Constantinoble.
- En la novel·la es tracten les relacions amoroses de molts personatges.
- L'autor pensa que les relacions sexuals en la Cort són una immoralitat.
- Les dones apareixen com unes santes o uns àngels del cel.
- La dona està vista com un dimoni, pecadores i incitadores del pecat.
- Les dones són divertides i alegres i juguen a la seducció i a l'amor.
- Les conquestes militars són paral·leles a l'avançament amorós de Tirant.
- La novel·la tracta les relacions sentimentals, l'atracció i la seducció sense moralismes.

7.6. Canvia les afirmacions que no són correctes de l'activitat anterior per unes altres que sí que ho siguin.

.....

.....

.....

.....

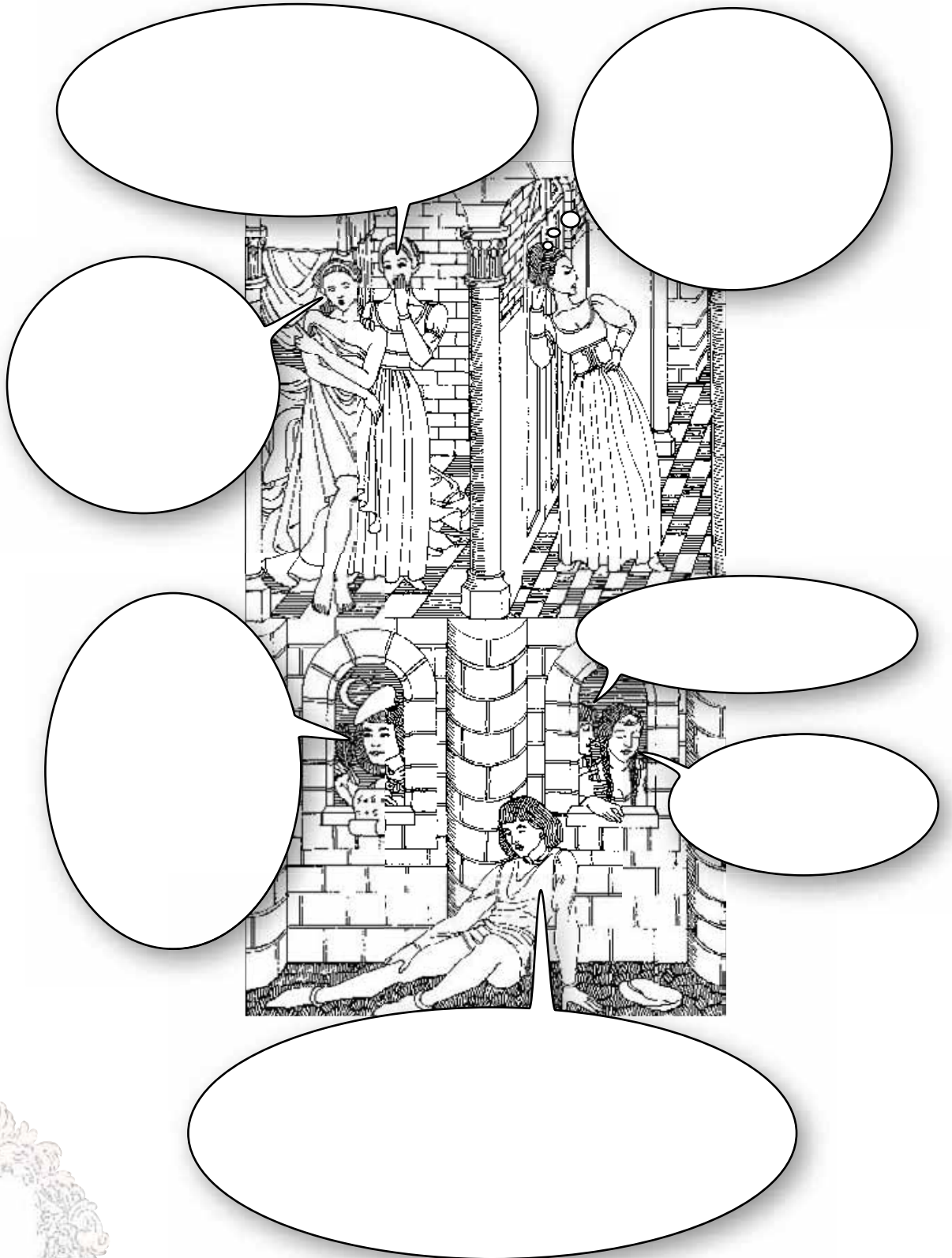
7.7. A continuació hi ha tres fragments que corresponen a tres maneres d'entendre la dona i les relacions sentimentals a l'època. Quin correspon a cada concepció?

- a) La del Tirant, alegre i sense càrrega moralista.
- b) La misògina, procedent d'*El Llibre de les dones*, de Jaume Roig.
- c) La que veu la dona com un ésser celestial, de Dante Alighieri.

CONCEPCIÓ:	CONCEPCIÓ:	CONCEPCIÓ:
.....
<p>Si voleu creure el que us dic, abans elegireu desamar que no amar i menys abraçar el foc immortal d'aquests amors que són el pòrtic de l'infern, puix que totes les dones són enverinades i damnades pel mateix verí amb què Eva ferí de mort en el Paradís el primer home.</p>	<p>Tan gentil apareix i honesta tant la dona meua quan algú saluda, que tota llengua es torna, trement, muda, i els ulls no gosen de seguir mirant. Ella camina quan se sent lloar, benignament d'humilitat vestida; sembla que siga una cosa sorgida com miracle que el cel en terra fa.</p>	<p>—On ets ara? Per què no ets ací prop per veure i tocar la cosa que més t'estimes d'aquest món i de l'altre? Mira senyor, mira els cabells de la senyora Princesa; jo els bese en el teu nom. Mira els ulls i la boca: jo la bese per tu. Mira les seues cristal·lines mamelles que tinc en les mans. Són menudetes, dures i blanques: jo les bese per tu. Mira ací el seu ventre, les cuixes i el lloc prohibit. Oh trista de mi, si jo fos home, ací voldria acabar els meus últims dies!</p>

7.8. Ací et presentem la il·lustració d'Enric Solbes amb les bafarades de còmic encara buides. Què estan dient els personatges? Emplena-les amb les intervencions dels personatges dibuixats.

8 L'última croada

8.1. El text de presentació del panell porta per títol *Dèria de croats*. Llig-lo i marca quina frase seria sinònima d'aquest títol:

- Obsessió de guerrers cristians.
- Mania pels *croissants*.
- Idea fixa de creuar la mar.

8.2. Observa el mapa d'Abraham Cresques. Es tracta d'un portolà, o mapa de costes, cartografiat en el segle XIV. Respon a les qüestions següents referides al mapa:

a) Com saps què és mar i què terra?

.....

b) Quina és la mar que es troba en una posició central?

.....

c) On se situa Constantinoble en el mapa?

.....

d) Com es representa la mar Roja?

.....

e) Quins animals reconeixes en el dibuix?

.....

f) De quina ètnia són les persones que hi ha dibuixades?

.....

g) Com es representen les muntanyes i serralades?

.....

h) Com es representen els ports i les ciutats importants?

.....

i) Pots reproduir algun nom geogràfic escrit sobre el mapa?

.....

8.3. En el mapa del panell es poden reconèixer tots els escenaris de la novel·la. Situa en el mapa mut que hi ha a continuació: Anglaterra, València, Sicília, Grècia, Turquia, el nord d'Àfrica, Rodes i Jerusalem. (Pots ajudar-te també dels mapes del panell 4.)

8.4. Completa aquest text ajudant-te del text de la presentació.

Una croada era una guerra que demanava als
..... de la cristiandat que anaren a l'est de la mar per
..... Jerusalem i les altres terres considerades per
als cristians. La primera croada tingué lloc l'any i al llarg del
segle n'hi haurà algunes més fins que en el
XIII els otomans mostraren la seua i els mongols
..... d'envair Europa. L'ideal es veurà reflectit en obres
..... com *Tirant lo Blanc*.

8.5. Què suposà per a l'occident cristià i per a Martorell la caiguda de Constanti-
noble?

.....
.....
.....

Tirant lo Blanc

8.6. En què es diferencia la vida de Martorell de la de Tirant?

.....
.....

8.6. Rescriu el text reproduït dels capítols 288 i 357 de la novel·la amb paraules i formes morfològiques actuals.

.....
.....
.....

8.7. En el panell hi ha quatre il·lustracions de batalles i de combats. Qui creus que guanya en cadascuna? Per què ho creus així?

.....
.....
.....

.....
.....
.....

.....
.....
.....

.....
.....
.....

8.8. Només una de les dues opcions dels textos que hi ha entre parèntesis és la correcta. Ratlla la que cregues que no ho és.

Tirant lo Blanc naufraga (amb Plaerdemavida / sol) a les costes (de la península Ibèrica / del Nord d'Àfrica), i a partir d'ací Martorell –i alguns creuen que també (Martí Joan de Galba / Miguel de Cervantes)– escriu que Tirant fa que tots els moros (siguen bons musulmans / es convertisquen al cristianisme). Al final Tirant es trobarà de nou amb (Plaerdemavida / Carmesina) que el convencerà perquè torne a (Grècia / Anglaterra) a alliberar Constantinoble.

8.9. Compara els dos textos del panell escrits en tinta negra. Un és del *Tirant* i l'altre d'Abu-Saad al-Harawi. Quines similituds i diferències tenen? Ajuda't per a contestar dels començaments d'oració següents:

a) Els dos plantegen la guerra com

b) Els dos utilitzen l'ultratge a les dones com a

c) Els dos plantegen com a vergonyós i deshonrós que

d) Els dos creuen que és just que

e) El text del *Tirant* es veu des del punt de vista de

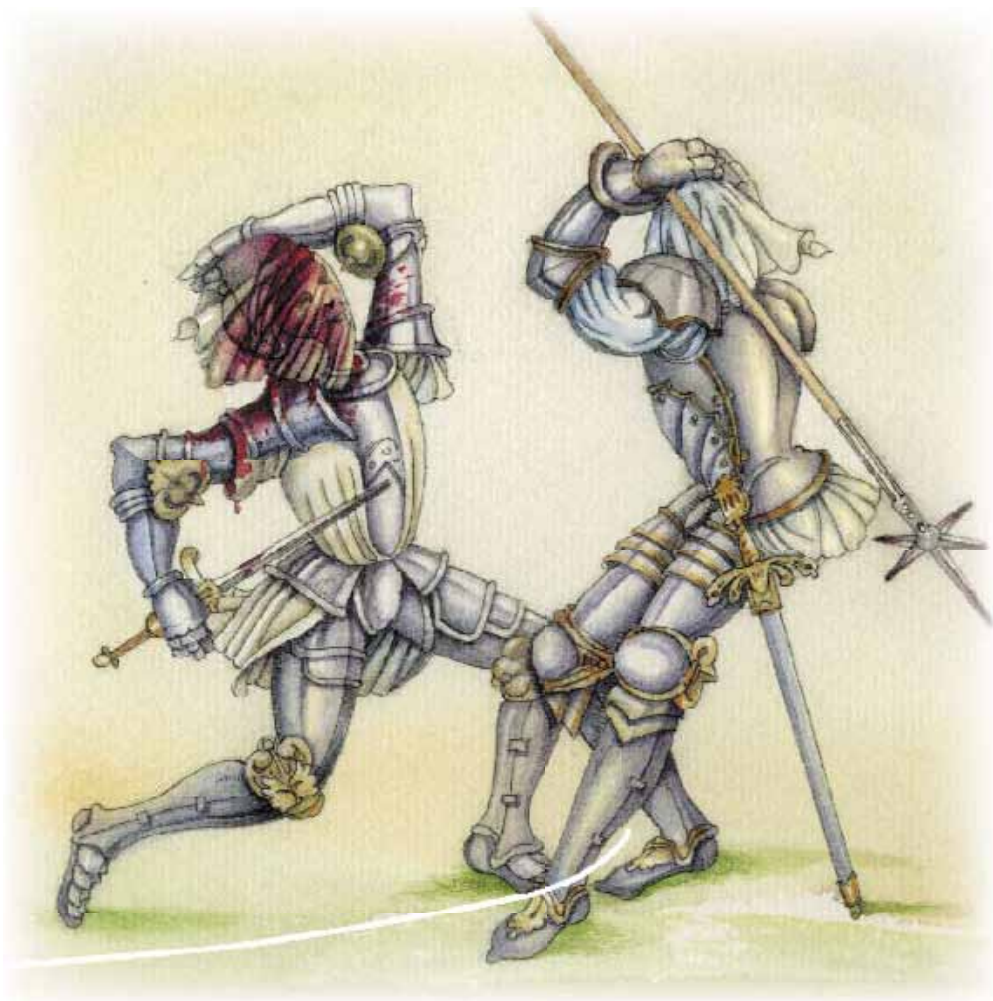
f) El text d'Abu-Saad al-Harawi es veu des del punt de vista de

g) Cap dels dos es planteja la pau i la concòrdia, sinó

8.10. Busca en l'últim text explicatiu del panell paraules que podrien ser substituïdes per les que tens a continuació:

Guerra santa⇒	Dibuixaren⇒
Sanguinàries⇒	Realitzar⇒
Sense pàtria⇒	Preocupació ⇒
Tacats⇒	S'ocuparen⇒

8.11. Escriu, en un full a banda, una carta a Tirant lo Blanc i a Abu-Saad al-Harawi en què tractes de convèncer-los que no recorreguen a les armes per aconseguir el que volen.

9 La projecció del 'Tirant'

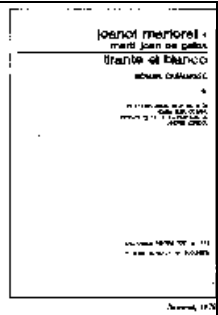

9.1. A continuació et reproduïm la coberta d'una edició important de *Tirant* que s'assenyala en el primer text del panell. De quina versió es tracta i en quina llengua està escrita?

.....

.....

9.2. Ací tens algunes les portades de les més traduccions importants de la novel·la. Digues en quina llengua estan escrites i alguna característica singular que observes de la portada o de l'edició.

				
.....
.....
.....

9.3. Completa aquest text amb la informació de l'epígraf *Influències de 'Tirant lo Blanc' en la literatura posterior*.

L'episodi de l'engany de la Reposada que fa que Plaerdemavi-
da es disfressa d'un jardiner anomenat apareix també en obres
literàries importants posteriors: En *L'Orlando furioso*, d'..... i en la
comèdia de Shakespeare També ha influït *Tirant* en la nova
novel·la

Tirant lo Blanc

9.4. Explica amb les teues paraules què passa en aquest episodi.

.....

.....

.....

.....

9.5. Respon a una de les qüestions següents:

a) **(Si ja has llegit algun llibre basat en la novel·la *Tirant lo Blanc*.)** Explica en unes línies quines característiques té i com classificaries el llibre segons s'explica en l'epígraf *El 'Tirant' a l'escola*.

.....

.....

.....

b) **(Si encara no has llegit cap llibre basat en la novel·la *Tirant lo Blanc*.)** Quin tipus de llibre t'agradaria llegir sobre el *Tirant* de totes les possibilitats que s'expliquen en l'epígraf *El 'Tirant' a l'escola*? Per què?

.....

.....

.....

9.6. Tria dues cobertes de *Tirant lo Blanc*, entre totes les que hi ha en el panell (llibres, còmic, pel·lícula...) i explica per què les has triades.

.....

.....

.....

.....

Tirant lo Blanc

9.7. Dibuixa una coberta, que tinga tots els elements que t'han agradat de la novel·la o dels panells de l'exposició.

9.8. Respon breument:

a) Què representa la falla de l'Ajuntament de València?

.....

b) On és un referent important la novel·la *Tirant lo Blanc*?

.....

c) On es podran trobar al·lusions i homenatges al Tirant?

.....

9.9. Saps si han posat el nom Tirant lo Blanc a algun carrer, institució, centre escolar, esdeveniment... de la teua localitat o comarca? On?

.....

.....

9.10. Busca les persones i les institucions que han participat en aquesta exposició d'alguna manera:

a) De qui són la major part de les il·lustracions de l'exposició?

.....

b) En quin llibre podràs trobar aquests dibuixos?

.....

c) Qui ha escrit els textos de l'exposició?

.....

d) Qui n'ha dissenyat els panells?

.....

e) Quina editorial ha muntat l'exposició?

f) Digues el nom de cinc ajuntaments que hi hagen col·laborat.

g) Quin de tots els ajuntaments està més prop de ta casa?

h) On has vist l'exposició?

9.11. Llig la crida de Carmesina, extreta de manera lliure dels últims capítols de la novel·la, i després respon.

Tirant, amor meu, no hi ha cap llengua mortal que pogués explicar les perfeccions i les virtuts singulars que la vostra noble persona posseeix. Ara sé que sou únic en el món!

Súbdits de la Corona, escolteu les grans cavalleries i actes dignes de memòria de l'animós Capità i cavaller Tirant lo Blanc! Jo, Carmesina, faig pública crida perquè llegiu la seua història, a fi que ningú no puga al·legar després que no us ho han notificat.

a) Què diu a Tirant lo Blanc?

b) Està enamorada d'ell?

c) Què diu als súbdits de la Corona?

d) Amb quin propòsit fa una crida pública?

e) Seguiràs els precs de Carmesina i llegiràs, si no has llegit ja, el *Tirant lo Blanc*?

ACTIVITATS DESPRÉS DE LA VISITA

Les activitats que segueixen estan pensades per a aprofundir en el món de la novel·la i els aspectes principals que s'han tractat en cada panell de l'exposició. La majoria requereixen un nivell d'anàlisi, reflexió i creació que les fa adequades sobretot a partir de la segona etapa de l'ESO. Les trobareu dividides per àrees temàtiques, depenent de l'aspecte que vulgueu aprofundir des de l'aula.

1. LA VIDA DE JOANOT MARTORELL

- 1.1. En el panell es donen algunes pinzellades de la vida «cavalleresca» de Martorell, però no s'expliquen aquells «duels concertats, expedicions marítimes, viatges a les corts europees...». Informa-te'n i fes-ne un mural explicatiu.
- 1.2. Fes un resum de la informació sobre *Martorell, Joanot* que trobaràs en alguna enciclopèdia. Quines d'aquestes informacions ja apareixien en l'exposició?
- 1.3. Martorell segurament hauria volgut per a ell una vida diferent de la que va viure. A partir de tota la informació que has arreplegat, fes-ne una biografia fictícia en què l'autor de *Tirant lo Blanc* aparega content del que ha viscut.
- 1.4. Imagina com t'agradaria que fóra la teua vida i escriu l'entrada per a una enciclopèdia del futur en què es conte la teua vida, seguint aquests anhels.
- 1.5. Llegeix la novel·la *Les cendres del cavaller* de Silvestre Vilaplana, sobre la biografia de l'autor, i il·lustreu algunes explicacions que es fan en els panells amb fragments de la novel·la.

2. EL MÓN LITERARI VALENCIÀ

2.1. Fes una fitxa biogràfica i d'obra literària dels escriptors a què es fa esment en els panells de l'exposició.

2.2. Identifica en aquests fragments del *Tirant lo Blanc* la suma de gèneres, estils literaris i registres, que s'assenyalaven en l'exposició.

a) (Capítol 229)

¡Oh Déu, quina cosa és tenir la donzella tendra en sos braços, tota nua, d'edat de catorze anys! ¡Oh Déu, quina glòria és estar en lo seu llit e besar-la sovint! Oh Déu, quina cosa és com és de sang real! ¡Oh Déu, quina cosa és tenir pare emperador! ¡Oh Déu, quina cosa és tenir l'enamorada rica e liberal, quitia de tota infàmia! E lo que jo més desitge és que fésseu lo que jo vull.

b) (Capítol 230)

–Qui promet en deute es met.

–La promesa –dix la Princesa– no es féu ab acte de notari.

E Plaerdemavida, qui prop d'ella era e oí la resposta de la Princesa, prestament li dix:

–No, senyor, que promesa de compliment d'amor ni en exercir aquell no hi cal testimonis, ni menys acte de notari. ¡Ai tristes de nosaltres, si cascuna vegada s'havia de fer ab escriptura! No hi bastaria tot lo paper del món. Sabeu com se fa? A les escures, que testimonis no hi haja, car jamás se pot errar la posada.

–Oh, d'esta folla! –dix la Princesa–. ¿E tostemp me parlaràs a la mà?

c) (capítol 322)

–La llum perduda és recobrada als meus ulls, e alçant lo meu cap te veig com a senyor del món, car lo cel e la terra e totes les coses que lo gran Déu ha creades t'obeeixen, e bé et pots nomenar digne sobre tots los altres cavallers, car mereixedor est d'ésser senyor de tots aquells qui d'honor senten.

Oh benaventurat cavaller, d'eterna fama! Digues-me, virtuos Capità: ¿on és fugida la delitosa bellea de la tua vista, e on has lleixada la fresca color de la tua graciosa cara? ¿Quina és l'ocasió de la gran flaquea de la tua noble persona? E los teus cabells resplandents, sens maestrívol mà ornats, e los teus ulls, qui parien dues esteles matutines, com se són així aflaquits?

d) (Capítol 417)

La tarda a nostra honor és enemiga. Sus, doncs, cavallers estrenus, despertau l'adormida sang! Per dormir e fortificar l'enemiga nació que prospera, alçau les armes e ànimos vostres, per abaixar e aterrar aquest confús e perdut poble, lo qual, essent molt en respecte de si, no és dubte, a esguard de nostres doblats ànimos, no són cosa alguna. ¡Cuitem acostumats d'encalçar, e fugiran los qui de mortal glai ja tremolen! ¡Exalcem la nostra santa fe, e confondrà's l'herètica pravitat! ¡Matem les mortes ànimes, i viuran les nostres en l'eterna glòria! Viurà la nostra fama, honor e glòria que a immortal s'acosta. Naveguem aquesta pròspera mar, fins que la tempestuosa aigua augmente per la infesta sang de nostres enemics.

e) (Capítol 469)

Com sia certa cosa lo morir, e a la creatura racional incerta l'hora de la mort, e com dels savis s'espera proveir a l'esdevenidor per ço que, acabat lo peregrinar d'aquest miserable món, tornant al nostre Creador, davant la sua sacratíssima Majestat, pugam donar compte i raó dels béns que ens són acompanyats; e per amor d'açò, jo, Tirant lo Blanc, del llinatge de Roca Salada e de la Casa de Bretanya, cavaller de la Garrotera i Príncep i Cèsar de l'imperi grec, detengut de malaltia de la qual tem morir, emperò en mon seny, ferma e íntegra e manifesta paraula; presents mos senyors e germans meus d'armes lo rei Escariano e lo rei de Sicília, e lo meu cosín germà, lo rei de Fes, e molts altres reis, ducs, comtes e marquesos; en nom del meu senyor Jesucrist faç e ordén lo present meu testament e darrera voluntat.

La noblesa valenciana i la seua literatura es castellanitzen al segle XVI. Aporta exemples d'obres escrites en castellà per escriptors valencians.

3. LA MEDITERRÀNIA

- 3.1. Informa't sobre les accions més rellevants del rei Alfons lluny de la península Ibèrica (militars, d'habilitat política, de mecenatge...) que li valgueren el sobrenom d'«el Magnànim».
- 3.2. El rei Alfons a Nàpols, i la reina –a València– vivien allunyats fins i tot per als estàndards actuals. Reflexioneu sobre la seua relació i redacteu unes cartes fictícies intercanviades entre els esposos, una escrita a Nàpols i l'altra, a València.
- 3.3. Busca informació sobre la família Borja, i la importància que tingueren a l'època. Pots consultar qualsevol enciclopèdia o també el llibre *Els Borja. Família i mite*, d'Edicions Bromera.
- 3.4. Busca informació sobre Roger de Flor, un capità del segle XIV que es considera una font d'inspiració de Martorell per a construir el seu heroi Tirant lo Blanc.
- 3.5. Busca en alguna edició actualitzada de la *Crònica* de Ramon Muntaner (Bromera, 3i4...) exemples de gestes i campanyes que feren Roger de Flor i els almogàvers per la Mediterrània, per Constantinoble o per l'actual Turquia. En quina època se situen aquestes conquestes?

4. CONSTANTINOBLE

- 4.1. Com va ser el setge de Constantinoble i l'entrada a la ciutat de Mehmet II el conquistador?

.....

.....

.....

.....

.....

4.2. Busca informació sobre l'actual Istanbul en Internet o en fullets turístics. Quins són els atractius principals de la ciutat? Quins es relacionen amb la Constantinoble de la novel·la?

.....

.....

.....

.....

4.3. Santa Sofia fou un dels temples més importants de la cristiandat. Esbrina aspectes sobre la seua construcció, la grandària i altres qüestions arquitectòniques.

4.4. En pannell es fa referència a la «mesquita blava». El seu nom oficial és *Sultan Ahmet Camii*. Busca'n fotografies de l'interior i més informació sobre la seua construcció.

5. LA TRAMA

5.1. Imagina que Tirant lo Blanc haguera estat una persona real i també tot el que s'explica en la novel·la. Fes l'entrada enciclopèdica d'aquest personatge.

5.2. Imagina't una obra teatral en cinc actes sobre la matèria que es tracta en la novel·la. Quina part de l'argument i quines localitzacions i personatges apareixerien en cada acte? Distribueix el contingut de cada acte en escenes puntuals.

5.3. Pensa i descriu una altra mort per a Tirant lo Blanc i un altre final per a la novel·la.

6. LA CAVALLERIA I LA GUERRA

6.1. Llig alguns capítols (2, 3 i 4) del *Llibre de l'orde de cavalleria* de Ramon Llull (Edicions 62, el Garbell) i compara el que s'exposa, amb l'explicació que Guillem de Varoic dona a Tirant sobre la cavalleria.

6.2. Llig algun dels combats que lliura Tirant en els tornejos de les festes d'Anglaterra i valora amb els patrons ètics actuals aquelles pràctiques.

6.3. Llig el fragment següent del capítol 329 de la novel·la: és el moment de conversió al cristianisme del rei Escariano. Després respon les preguntes de més avall.

Em vaig despullar en camisa en presència de tots; i Tirant em portà al riu, i allí em batejà llançant-me un pitxer d'aigua sobre el cap. Llavors, tot content, vaig respondre-li:

–Jo, Escariano, com a fidel cristià i vertader catòlic, faig jurament a tu, Tirant lo Blanc, de ser el teu lleial germà d'armes, tant com duraran els nostres dies, amb la promesa de ser amic dels teus amics i enemic dels teus enemics.

a) Quin paper hi té Tirant?

.....

b) Quin jurament fa Escariano?

.....

c) Com es relaciona el text amb una croada o guerra santa?

.....

6.4. En l'exposició s'explica que l'amor i la guerra es compaginen al llarg de l'estada de Tirant a Constantinoble. Llig el fragment següent i explica quines tensions es produeixen entre aquests dos objectius de la novel·la.

L'endemà de matí l'Emperador cridà el Capità. Ell acudí de seguida i el trobà quan encara es vestia. La Princesa havia vingut per servir-lo i estava en gonella de brocat sense drap en els pits, i amb els cabells un poc deslligats, que aplegaven quasi a terra. Quan Tirant s'acostà a l'Emperador, es va admirar de veure tanta singularitat en un cos humà com es mostrava en la Princesa. L'Emperador li digué:

–Capità, per Déu vos pregue que feu tots els possibles perquè la vostra partida siga llesta amb tota la gent.

Tirant estava alienat, que no pogué parlar a causa de la contemplació de Carmesina; i estigué així un bon espai de temps. A la fi tornà a la realitat i digué:

–Estava pensant en els turcs quan he vist a la vostra majestat, i no he comprès el que m’heu dit. Us suplique que em torneu a dir què voleu que faça.

L’Emperador es va sorprendre de com tenia Tirant la vista d’alterada i que poc l’havia entés. A la fi, tornà a fer-li la seua petició.

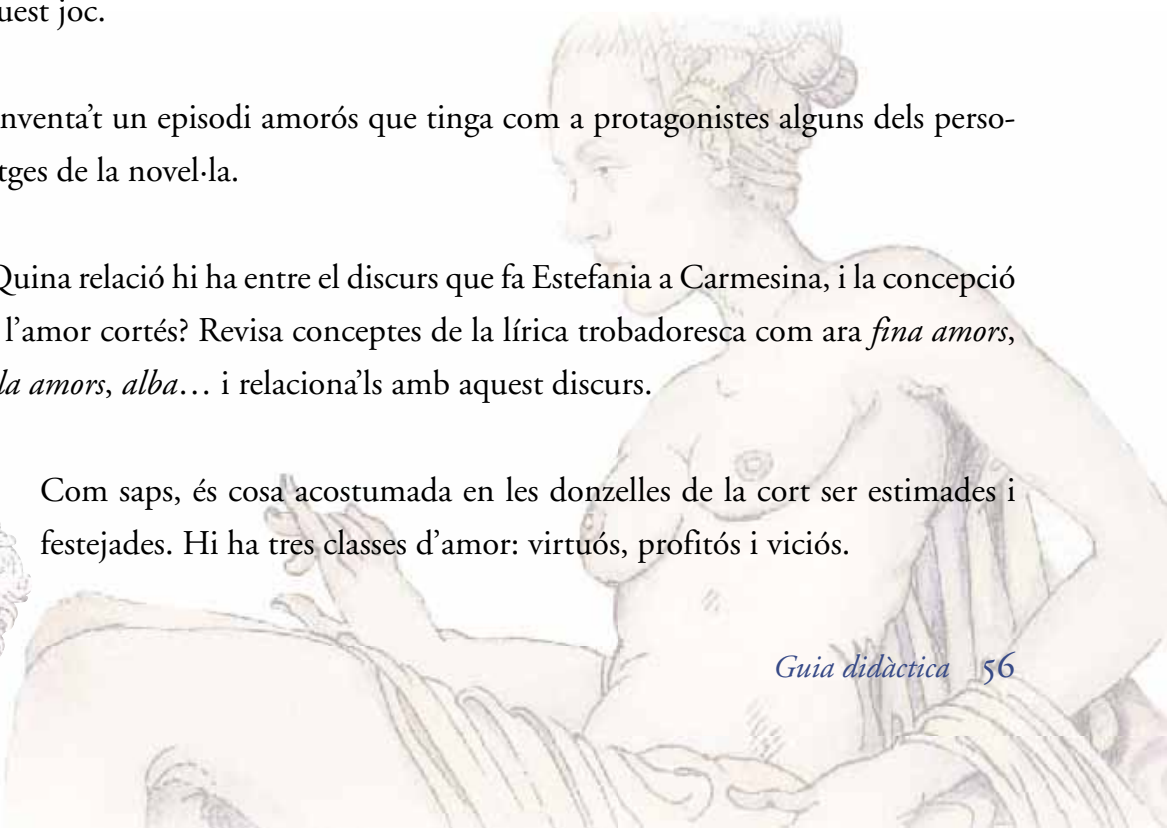
Tirant lo Blanc, capítol 229

- 6.5. Tirant lo Blanc té unes grans habilitats personals per a la cavalleria i per a la capitania d’exèrcits, com has comprovat en l’exposició. Però deixem la guerra i centrem-nos en el nostre dia a dia: quines habilitats haurien de tenir les persones que dirigeixen una empresa o un grup de persones (directors, professors, gerents, capatassos, pares...)? Raoneu en grup la resposta i elaboreu unes instruccions per a donar a alguna persona de qui depengueu.

7. L'EROTISME

- 7.1. Llig algun capítol del *Tirant* en què hi haja algun joc picardiós. Et facilitem alguns capítols on pots buscar: 132, 146, 163, 189... Explica en què consisteix aquest joc.
- 7.2. Inventat un episodi amorós que tinga com a protagonistes alguns dels personatges de la novel·la.
- 7.3. Quina relació hi ha entre el discurs que fa Estefania a Carmesina, i la concepció de l’amor cortés? Revisa conceptes de la lírica trobadoresca com ara *finà amors*, *folla amors*, *alba*... i relaciona’ls amb aquest discurs.

Com saps, és cosa acostumada en les donzelles de la cort ser estimades i festejades. Hi ha tres classes d’amor: virtuós, profitós i viciós.

L'amor virtuós és quan algun noble senyor, infant, duc, comte o marquès, estima una donzella. Aleshores, per a ella és un gran honor que totes les altres sàpien que aquest dansa, lluita, entra en batalla o fa fets honrosos de renom i fama per aconseguir el seu amor. Ella l'ha d'estimar perquè és virtuós i l'estima virtuosament.

L'amor profitós és quan algun noble o cavaller d'antic llinatge estima una donzella i amb regals la convenç, i en aquest cas, l'estimarà pel seu profit. Aquest tipus d'amor a mi no m'agrada, perquè quan el benefici s'acaba, l'amor es mor.

L'amor viciós és aquell en què la donzella estima el cavaller pel seu plaer. En aquest cas al cavaller se li omplirà la boca de boniques paraules que et faran somiar durant molt de temps. Però, si poden, passaran avant i arribaran al llit amb llençols perfumats, per passar tota una nit d'hivern. Aquest tipus d'amor em sembla el millor de tots.

7.4. Estefania explica que, segons ella, hi ha «tres classes d'amor», els posa nom i els defineix. Explica quines són les classes d'amor amb què t'acares tu. Posa'ls també nom, defineix-les i mostra les teues preferències.

7.5. «Ací, el sexe –proper, profà, explícit i sense reprovació moral– diverteix tot-hom.» Justifica aquesta afirmació de l'exposició servint-te del text que hi ha a continuació, i desvela els dobles sentits que són la font de comicitat.

–Ah, Santa Maria! –digué Plaerdemavida–. Digues, Estefania, què et passa? ¿Què et fa mal? Aniré als metges, que vinguen per curar-te.

–No cal –respongué Estefania–, que el meu mal es curarà prompte, car no és sinó mal de cap: anit l'aire del riu em va fer mal.

–Guarda què dius –digué Plaerdemavida–, igual et mors d'aquesta. I si mors, la teua mort serà fatal. Guarda bé que no et facen mal els talons, perquè he sentit dir als metges que a nosaltres, dones, el primer dolor ens ve a les ungles, després als peus, puja als genolls i a les cuixes, e a vegades entra en el lloc prohibit, i ací dona gran turment, que se'n puja al cap, torba el cervell, vénen marejos i desmais. I aquesta malaltia no et penses que siga

molt comuna, segons diu el gran filòsof i metge Galien, que no ve més que una vegada a la vida, i encara que siga un mal incurable, no és mortal, i té molts remeis per a qui vulga ajudar-se'n. Tot el que t'he dit és bo i veritat; i si em mostres la llengua, jo et sabré dir el mal que tens.

Estefania li tragué la llengua. Quan Plaerdemavida la va veure li digué:

–Jo renegaria de tot el que mon pare m'ensenyà de petita, si tu no has perdut sang aquesta nit.

Estefania respongué ràpidament: «És veritat. Em va eixir del nas».

–Jo no sé si del nas o del taló –digué Plaerdemavida–, però heu perdut sang, i per això heu d'admetre que tinc una gran ciència i que tot el que diré és veritat. I si la majestat vostra, senyora, volguera que jo us recite un somni que he tingut aquesta nit, n'estaré contenta. Però m'heu de prometre que si diré alguna cosa que ofenga l'altesa vostra, que no em serà denegat el perdó.

La Princesa s'havia divertit molt amb tot el que Plaerdemavida havia raonat, i entre grans rialles li deixà que diguera tot el que volguera, que ella li perdonaria tot.

Tirant lo Blanc, capítol 162

8. LA DIFUSIÓ DEL 'TIRANT'

8.1. El *Tirant* s'ha traduït a moltes llengües des que va aparéixer, però encara en falten moltes més. Tria un fragment del llibre que t'agrada o que estiga reproduït en l'exposició, busca llavors algun company a l'institut que no tinga com a llengua materna el valencià o el castellà i demana-li que tradueixca aquell fragment a la seua llengua, oferint-te per a ajudar-lo.

8.2. Localitza en el llibre l'episodi de Lausetà –un episodi que va tenir molta transcendència literària. Esbrina com acaba. En proposaries un altre final atenent els paràmetres ètics actuals?

Tirant lo Blanc

- 8.3. Fes una versió personal d'algun episodi de la novel·la en el format que vulgues: representació teatral, còmic, cançó, pintura, adaptació infantil...
- 8.4. Munteu en una data assenyalada una lectura pública de fragments del *Tirant lo Blanc*. També podeu participar en alguna lectura pública general de la novel·la que s'organitze a la vostra comarca.
- 8.5. Plantegeu activitats diverses en l'àmbit municipal per a contribuir a la difusió de la novel·la *Tirant lo Blanc* en la vostra localitat.

